

SUN'IY INTELEKTNING TIL O'RGANISH JARAYONIGA TA'SIRI

Isroilova Xilola Sunatulla qizi

O'zDJTU "Sharq filologiyasi fakulteti" talabasi

Ilmiy rahbar: Jumayeva Umida Abdurahim qizi

Annotatsiya. Ushbu maqolada sun'iy intellektning til o'rganish jarayoniga ta'siri yoritiladi. Unda SI platformalarining tinglab tushunish, o'qish, yozish va gapirish ko'nikmalarini rivojlantirishdagi o'rni, shuningdek individual yondashuv va real vaqtlil tahlil imkoniyatlari qisqacha tahlil qilinadi. Sun'iy intellektning afzalliklari bilan birga ayrim cheklovlari ham ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, til o'rganish, til kompetensiyasi, raqamli ta'lim, interaktiv ta'lim.

Abstract. This article briefly examines the impact of artificial intelligence on language learning. It highlights how AI tools enhance core language skills and support individualized learning through automation and real-time analysis. The study also notes certain limitations of AI technologies.

Keywords: artificial intelligence, language learning, language competence, digital education, interactive learning.

Аннотация. В статье кратко рассматривается влияние искусственного интеллекта на процесс изучения языков. Подчеркивается роль ИИ-платформ в развитии основных языковых навыков, обеспечении индивидуального подхода и анализе в реальном времени. Также упоминаются некоторые ограничения технологий.

Ключевые слова: искусственный интеллект, изучение языка, языковая компетенция, цифровое образование, интерактивное обучение.

Kirish. So'nggi yillarda sun'iy intellekt (SI) texnologiyalarining jadal rivojlanishi ta'lim tizimining deyarli barcha bo'g'inlariga kirib bordi. Til o'rgatish va til o'rganish jarayoni esa ushbu texnologiyalar ta'siriga eng sezgir yo'nalishlardan biridir. Til o'rganish murakkab kognitiv faoliyat bo'lib, unda tinglab tushunish, o'qish, yozish, grammatik konstruksiyalarni qo'llash, talaffuzni mukammallashtirish kabi ko'plab ko'nikmalar birlashtiriladi. An'anaviy o'qitish metodlari ko'pincha muayyan cheklovlar bilan bog'liq: vaqt yetishmasligi, individual yondashuvning sustligi, mashqlarni ko'p takrorlash zarurati va boshqalar. Sun'iy intellekt asosidagi vositalar — chat-botlar, shaxsiylashtirilgan ta'lim tizimlari, avtomatik baholash dasturlari va nutqni tahlil qiluvchi modellarning paydo bo'lishi ushbu jarayonni tubdan o'zgartirmoqda. Tadqiqotlar ko'rsatishicha, SI til o'rganuvchilarning individual ehtiyojlarini aniqlash, ularga moslashtirilgan mashqlarni taklif qilish, darhol fikr-mulohaza berish va qiziqarli o'quv muhiti yaratish orqali o'rganish samaradorligini sezilarli oshiradi (Luckin, 2016).

Asosiy qism. Sun'iy intellektning til o'rganishdagi o'rni. Shaxsiylashtirilgan ta'lim imkoniyati. An'anaviy sinf mashg'ulotlarida o'qituvchi barcha o'quvchilarga bir xil materialni beradi. Ammo har bir o'quvchining bilim darajasi, qiziqishi, o'rganish uslubi va motivatsiyasi farq qiladi. Sun'iy intellekt esa o'quvchi faoliyatini real vaqt rejimida tahlil qilib, unga mos mashqlarni avtomatik ravishda tanlay oladi. Bunday platformalarga Duolingo, Busuu, LingQ kabi tizimlarni misol qilish mumkin. Masalan, Duolingo ilovasidagi SI algoritmlari o'quvchining noto'g'ri javoblarini qayd etib, aynan shu so'z yoki grammatik struktura bo'yicha ko'proq mashq beradi (Settles & Meeder,

2016). Natijada o'quvchi kuchli va zaif tomonlarini aniq bilgan holda samaraliroq shug'ullana oladi.

Avtomatlashtirilgan fikr-mulohaza (feedback). Til o'rganishda eng muhim jarayonlardan biri — xatolarni ko'rish va ularni to'g'rilash. ChatGPT, Grammarly, Microsoft Editor kabi tizimlar matndagi grammatik, stilistik va semantik xatolarni aniqlab, darhol tahlil qilib beradi. Bu esa o'quvchiga mustaqil ravishda ko'p mashq qilish va o'z xatolarini tez anglash imkonini yaratadi. Grammarly kabi vositalarda SI matnning ohangini, rasmiylik darajasini va kontekstini ham tahlil qiladi (Grammarly, 2021). Bu esa yozuv kompetensiyasining shakllanishida muhim rol o'ynaydi.

Nutqni tahlil qilish va talaffuzni to'g'rilash. SI asosidagi nutqni tanish (speech recognition) texnologiyalari o'quvchi talaffuzini professional darajada tahlil qila oladi. Masalan, Google Speech-to-Text, Elsa Speak yoki iTalki Speak Lab kabi vositalar o'quvchining talaffuzidagi xatolarni aniqlab, fonetik mashqlar taklif etadi (Li, 2020). Talaffuzni real o'qituvchi kabi baholay oladigan tizimlarning paydo bo'lishi chet tili o'rganuvchilari uchun katta imkoniyat yaratdi, chunki ular istalgan vaqtda takror mashqlar orqali talaffuzni mukammallashtira oladilar.

3. Sun'iy intellektning afzalliklari

Cheksiz o'quv resurslari: SI asosida yaratilgan platformalar o'quvchiga istalgan mavzuda mashqlar, audio-video materiallar, interaktiv o'yinlar va lug'at boyitish bo'yicha resurslarni taqdim etadi. Bu an'anaviy darsliklarga qaraganda ancha keng imkoniyatdir.

Real vaqt rejimida yordam: ChatGPT kabi tizimlar o'quvchi uchun 24/7 ishlaydigan virtual repetitor vazifasini bajaradi. O'quvchi istalgan vaqtda savol beradi, tushunmagan mavzuni so'raydi yoki mashq bajaradi.

Tezlashtirilgan o'rganish: SI individual dasturlar yaratganligi sababli, o'quvchi o'ziga mos tezlikda o'rganadi. Ba'zi tadqiqotlarda SI bilan ta'lim olgan o'quvchilar an'anaviy guruhlariga qaraganda 20–40% tezroq til o'rganganligi aniqlangan (Popenici & Kerr, 2017).

Sun'iy intellektning cheklovlari va xavflari: Haddan tashqari texnologiyaga qaram bo'lish. O'quvchi SI vositasidan haddan tashqari ko'p foydalansa, mustaqil o'ylash, kreativ fikrlash va real kommunikatsiyaga kirishish qobiliyati sustlashishi mumkin. Bu ayniqsa yozma ishlarni avtomatik to'g'rilashda yaqqol ko'rinadi. Maxfiylik masalalari: SI asosidagi platformalar o'quvchi ma'lumotlarini to'plashi, ularni tahlil qilishi yoki uchinchi tomonlarga uzatishi mumkin. Bu esa shaxsiy ma'lumotlar xavfsizligi bilan bog'liq muammolarni yuzaga keltiradi (OECD, 2021).

SI xatolarining mavjudligi: Sun'iy intellekt yetarli darajada rivojlangan bo'lsa-da, u ba'zan grammatik, semantik yoki pragmatik xatolarga yo'l qo'yishi mumkin. Shu sababli o'qituvchi nazorati hali ham muhim ahamiyatga ega.

SI yordamida til o'rganishning istiqbollari: Kelajakda SI til o'rgatish jarayonini yanada takomillashtiradi. Olimlar quyidagi yo'nalishlarda rivojlanishni kutmoqda:

- Virtual haqiqat (VR) yordamida til amaliyoti: o'quvchi VR ko'magida haqiqiy hayotga o'xshash muhitlarda til mashqlarini bajaradi.

- Emotsiyani tanish tizimlari: SI o'quvchining motivatsiya darajasi yoki emotsional holatini aniqlab, unga mos o'quv ssenariysini taklif etadi.

- Real vaqt tarjimaning yanada aniqlashuvi: bu xalqaro muloqotni osonlashtiradi.

- To'liq immersiv til muhiti: SI o'quvchining kundalik hayotini qamrab olib, u bilan faqat o'rganilayotgan tilda muloqot qiladi.

Tadqiqotlar ko'rsatishicha, SI texnologiyalari rivojlanishi davom etar ekan, til o'rganuvchilar uchun ilgari faqat orzu bo'lgan shaxsiy repetitor, haqiqiy muloqot muhiti va cheksiz mashq resurslari yanada mukammal shaklga ega bo'ladi (Luckin, 2016).

Xulosa. Sun'iy intellekt til o'rganish jarayonini tubdan o'zgartirib, o'quvchilarga yangi, interaktiv, shaxsiylashtirilgan imkoniyatlarni yaratmoqda. U nafaqat o'rganish samaradorligini oshiradi, balki o'qituvchilarga ham o'z ishini samarali tashkil qilishda yordam beradi. Biroq SI vositalaridan foydalanishda ularning cheklovlari, axborot xavfsizligi masalalari va texnologiyaga haddan tashqari bog'lanib qolmaslik zarurligini unutmaslik lozim. Kelajakda SI til o'rgatish jarayonining ajralmas qismiga aylanadi va inson hamda texnologiya hamkorligi orqali yanada yuqori natijalarga erishiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Holmes, W., Bialik, M., & Fadel, C. (2019). Artificial Intelligence in Education. Center for Curriculum Redesign.
2. Li, X. (2020). Speech Recognition Technology in Language Learning.
3. Luckin, R., Holmes, W., Griffiths, M., & Forcier, L. B. (2016). Intelligence Unleashed: An Argument for AI in Education. Pearson.
4. OECD (2021). AI in Education: Challenges and Opportunities. OECD Publishing.
5. Settles, B., & Meeder, B. (2016). A Trainable Spaced Repetition Model for Language Learning. Duolingo Research.